

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: СПРОБА КЛАСИФІКАЦІЇ

У статті розглядаються різні підходи до класифікації інтерактивних методів навчання. Подано власну класифікацію, в якій враховуються особливості навчання англійської мови учнів початкових класів.

The article overviews different approaches to classifying interactive teaching methods. A classification, which takes into account peculiarities of teaching English to elementary students, has been developed.

Зростаючі потреби в спілкуванні та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах.

Що стосується навчання англійської мови, основна його мета вбачається у практичному опануванні учнями «мовленнєвих умінь на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі в типових ситуаціях» [10, 3], тобто формування у них певного рівня комунікативної компетенції.

Відповідно до затверджених Міністерством освіти і науки України Програм з іноземних мов [10] основними складовими комунікативної компетенції є:

- мовленнєва та мовна компетенція (уміння здійснювати усне спілкування в типових ситуаціях навчально-трудої, побутової та культурної сфер спілкування; уміння розуміти на слух основних зміст автентичних текстів; уміння читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів та видів з різним ступенем розуміння їхнього змісту; вміння зафіксувати та передати письмово необхідну інформацію);
- соціокультурна та соціолінгвістична компетенція (уміння вибирати

та використовувати мовленнєві форми для здійснення комунікативних намірів у конкретних ситуаціях; уміння враховувати культурні особливості, правила вербальної та невербальної поведінки в типових ситуаціях спілкування);

- дискурсивна компетенція (здатність керувати мовленням та структурувати його за допомогою тематичної організації, зв'язності, логічної організації, стилю та реєстру, риторичної ефективності);
- стратегічна компетенція (уміння вибирати ефективні стратегії для розв'язання комунікативних завдань; уміння самостійно здобувати та використовувати знання, планувати навчальний процес і оцінювати свої знання) [10, 4-5].

У цьому контексті актуалізуються проблеми, пов'язані з вивченням англійської мови, яка сьогодні набула статусу міжнародної, у початкових класах. Саме в цей період відбувається формування у дітей основ іншомовної компетенції, закладається фундамент основних умінь, яких мають набути учні в курсі навчання іноземної мови [7].

До висвітлення різних аспектів цієї проблеми сьогодні звертаються К. Безукладніков, Л. Іванова, О. Паршикова, В. Редько та ін. Дослідники акцентують увагу на необхідності запровадження у навчальний процес інтегративного підходу, розвивальних засад, ігрових методик як передумови підвищення його ефективності. Пошуки у цьому напрямі зумовлені суперечністю, яка існує між вимогами до комунікативної компетенції молодших школярів і наявною обмеженістю годин, що відводяться на вивчення іноземної мови (дві години на тиждень). Такий стан актуалізує і визначення методів навчання, які б, з одного боку, найбільшою мірою відповідали віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку, а з іншого – сприяли б належному засвоєнню ними іншомовного матеріалу.

На нашу думку, вагомий потенціал щодо розв'язання означеної суперечності містять інтерактивні методи навчання. Водночас хочемо зауважити, що саме проголошення спрямованості на інтерактив ще не гарантує досягнення бажаного результату. Адже палітра інтерактивних методів досить широка і бездумне, непослідовне їхнє використання навряд чи стане у нагоді при вирішенні завдань, що постають сьогодні перед початковою ланкою освіти в галузі навчання англійської мови. Необхідно здійснити своєрідне структурування, визначити, які з них є найбільш прийнятними для застосування у роботі з молодшими школярами, в чому полягає їхня сутність.

Мета статті полягає у здійсненні класифікації інтерактивних методів, виокремленні тих, які є доцільними при вивченні англійської мови в початкових класах.

У сучасній науковій літературі існують різні підходи до класифікації інтерактивних методів навчання. Так, В. Кларін в основу розробленої ним класифікації покладає принцип активності, пропонуючи розрізняти такі її

різновиди, як фізична, соціальна та пізнавальна активність [6].

М. Скрипник запропоновано класифікацію, що ґрунтується на принципі взаємодії-діалогу, і виокремлено інформаційні, пізнавальні, мотиваційні та регулятивні інтерактивні методи [3].

В. Мельник в основу класифікації методів навчання покладає спосіб інформаційного обміну, основний напрям інформаційного потоку, що обумовлює виділення трьох груп методів:

1. Інтраактивні – усі інформаційні потоки замкнені «всередині» учнів або спрямовані від них назовні. Учні виступають суб'єктами учіння, виявляють самостійність.

2. Екстраактивні – всі інформаційні потоки циркулюють навколо об'єкта або спрямовані на нього. Учень – об'єкт навчання. Научіння імпліцирується активністю навчального середовища.

3. Інтерактивні – всі інформаційні потоки двосторонні (діалог). Учень виступає у постійному суб'єкт – суб'єктному відношенні стосовно системи, що навчає. Періодично він стає її автономним елементом [8, 17].

В останній групі виокремлюються такі складові елементи: превентивні інтеракції (розподіл ролей, угруповання, тренінг, консультація, репетиція); імітаційні інтеракції (інсценування, психодрама, соціограма, ділові ігри, операційні ігри, диспут, «мозковий штурм», колективне/групове проектування, дебати); неімітаційні інтеракції (проблемна акція, семінар, практикум, «круглий стіл», конференція, управління).

Деяка плутанина характерна для класифікації, якої дотримується О. Косенко. Відповідно до її погляду, існують такі окремі види методів, як групові дискусії, «мозкова атака», робота в групах, робота в парах, виконання завдань «по ланцюжку» або «по колу», проектна робота та інтерактивні методи [5]. Хоча цілком логічним (і підтвердження цьому знаходимо в науковій літературі) є віднесення всіх перерахованих різновидів до інтерактивних методів, зміст яких дослідниця не вважає за необхідне розкривати.

Відомі також підходи, коли інтерактивні методи класифікуються за такими ознаками:

- наявність діалогової взаємодії між учителем та учнями, безпосередньо між учнями (коментування, обговорення, бесіда, опитування, взаємоперевірка, конкурс, диспут, інсценування та ін.);
- нестандартна форма організації уроку (урок-диспут, урок-соціодрама, урок-КВК, урок-мандрівка тощо);
- до інтеракції відносять не тільки заняття, дидактична мета яких відповідає цілям програми викладання предмета, а й превентивні,

тобто інструктивно-консультативні, тренінгові);
– «імітація» – «неімітація».

Розробляючи власну класифікацію інтерактивних методів навчання молодших школярів англійської мови, ми поклали в її основу взаємодію.

Взаємодія – це філософська категорія, що означає процеси взаємовпливу різних об'єктів, їхній взаємозв'язок, взаємообумовленість, взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого [12, 84]. При цьому кожна із взаємодіючих сторін виступає причиною і наслідком одночасного зворотного впливу іншої. Тобто взаємодія передбачає певною мірою рівнозначний взаємовплив об'єктів один на одного й обумовлює їхній рівномірний розвиток.

В освітньому процесі взаємодія здійснюється у формі педагогічного спілкування, що розглядається як рівноактивна взаємодія – діалог, який спонукає учасників до особистісного розвитку, самовизначення, персоналізації, соціального ототожнення, інтеграції.

Наочно запропонована нами класифікація подана на схемі 1.

Аргументуємо наведений нами розподіл інтерактивних методів.

Оскільки урок іноземної мови трактується сучасною методикою як особливий різновид спілкування, основною функцією якого є взаємодія, спрямована на соціальний розвиток дитини, на розкриття індивідуальних особливостей учнів та оволодіння ними іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, то і його організаційно-методичне забезпечення у початкових класах має спрямовуватися на залучення молодших школярів до певних соціальних міжособистісних взаємин. Це зумовлює необхідність відмови від домінування формальних мовних вправ на користь комунікативно-орієнтованих завдань, створення сприятливих педагогічних умов для формування особистісних та соціальних якостей кожної дитини.

Комунікативно-орієнтовні завдання мають забезпечувати розвиток

психологічних особливостей дітей, які, в свою чергу, сприяли б оптимальному оволодінню молодшими школярами іноземним мовленням. До таких особливостей належить, насамперед, тісна взаємодія пам'яті та мислення, що безпосередньо пов'язані з мовленням. Важлива роль при цьому належить вербальній пам'яті, оскільки основним об'єктом для запам'ятовування при вивченні іноземної мови є вербальний матеріал [2]. Дитяча пам'ять у більшості випадків має вибірковий характер: матеріал запам'ятовується мимовільно і простіше відтворюється через певний проміжок часу, якщо він є цікавим для учнів. Тому цілком доцільним уявляється звернення вчителя до уяви, фантазії дітей, залучення їх до розігрування ролей, імітацій, драматизацій – методів, що викликають глибокий інтерес у молодших школярів і виступають важливою передумовою формування у них позитивної мотивації до вивчення англійської мови.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання молодших школярів. Її цінність полягає у тому, що в ігровій діяльності освітня, розвивальна й виховна функції діють у тісному взаємозв'язку. Особливістю дидактичних ігор є те, що вони «своїм змістом здійснюють навчання, несуть у собі навчальні завдання, розв'язання яких проходить засобами активної, захоплюючої для дітей ігрової діяльності» [13, 10]. Включення у навчальний процес гри або ігрової ситуації приводить до того, що учні, захоплені грою, непомітно для себе набувають певних знань, умінь і навичок.

Щодо англійської мови, то парні та групові форми ігрової діяльності за рахунок багаторазового сприйняття і відтворення навчального матеріалу забезпечують стійке запам'ятовування лексичних одиниць та граматичних структур [9]. Врешті-решт, як справедливо зазначає А. Конишева: «гра в певному розумінні є універсальною: вона взаємодіє практично з усіма методами і формами навчання..., «занурюється» в них, містить у синтезованому вигляді дискусію, «мозковий штурм», аналіз конкретної ситуації, роботу в парах і малих групах...» [4].

З іншого боку, використання на уроках іноземної мови ігрових ситуацій, заснованих на спільній діяльності учнів, сприяє активізації їхньої емоційної пам'яті, емоційного інтелекту. Здібність оцінювати і вербально визначати емоції забезпечує не лише емоційний, а й високий загальний інтелектуальний і когнітивний розвиток дитини, підвищує продуктивність мислення [11].

Ефективність уроку іноземної мови, його спрямованість на розвиток мовленнєвої компетенції учнів залежать від форм організації навчання. Оскільки основною метою навчання іноземної мови є формування

комунікативної компетенції, то і при виборі таких форм слід керуватися особливостями цієї особистісної якості. За твердженням дослідників, основним джерелом формування комунікативної компетенції є життєвий досвід дитини, тобто синтез її умінь, навичок, емпіричних знань і оцінок, інтуїтивних знахідок [1, 15]. Отже, щоб досягти означеної мети, вчитель має активізувати думки і почуття дитини, забезпечити практичне застосування нею набутих раніше теоретичних знань, спостережень і припущень з метою їхнього подальшого відтворення у реальних ситуаціях. З цих позицій, робота в парах і малих групах створює найбільш оптимальні умови для формування комунікативної компетенції. Впровадження таких форм збільшує частку взаємодії учнів у режимі «учень-учень» і зменшує роботу за схемою «вчитель-клас», переміщує школярів у центр процесу навчання і змінює його традиційну формулу: ініціатива вчителя – відповідь учня – реакція (оцінка) вчителя. У парах чи групах учні отримують можливість миттєвого використання нової інформації, можуть багаторазово включати новий мовний матеріал до своїх висловлювань, комбінувати його з раніше вивченим у різних ситуаціях. До того ж, вчитель, переходячи від групи до групи, може надати більшу допомогу в лінгвістичному плані порівняно із традиційним фронтальним спілкуванням з «вчительського місця».

Запропонована класифікація інтерактивних методів покликана допомогти вчителю оптимізувати роботу з формування у молодших школярів мовленнєвих навичок та пізнавальних інтересів на уроках іноземної мови. Власний практичний досвід, спостереження і дослідження показують, що навчання, організоване на взаємодії та діалоговому (полілоговому) спілкуванні, забезпечує створення комфортних умов, за яких кожен учень відчуває задоволення від спільної діяльності, власної інтелектуальної спроможності, результативності спільної узгодженої роботи, навчається творчо мислити, приймати виважені рішення. За такого підходу діти звикають спілкуватися, пізнають психологію спілкування, в них формуються вміння слухати, розуміти, співчувати, взаємодіяти. Поєднання процесу навчання іноземної мови з почуттями, емоціями, життєвим досвідом учнів та їхніми інтересами сприяє підвищенню ефективності опанування ними навичками спілкування англійською мовою як важливою складовою комунікативної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александренко А.П. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности младших школьников на основе интегративного

- підхода: на матеріалі англійського мови: Дисс. ... канд. пед. наук. – М., 2005.
2. Безукладников К.Э. Залог успешности овладения иностранным языком в начальной школе // Начальная школа плюс до и после. – 2004. – № 5. – С. 37-43.
  3. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / Д. Галіцина (упоряд.). – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2004. – 128 с.
  4. Коньшева А.В. Игровой метод в обучении иностранному языку. – Спб.: КАРО, Минск: Изд-во «Четыре четверти», 2006. – 192 с.
  5. Косенко О.І. Інтерактивні форми роботи й розкриття лідерських здібностей під час формування навичок діалогічного мовлення // Англійська мова та література. – 2004. – № 34 (80). – грудень. – С. 2-4.
  6. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 12-19.
  7. Матковская И. Роль мотивации в изучении иностранного языка на разных этапах обучения // Учитель. – 2005. – № 3. – С. 61-64.
  8. Мельник В.В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації // Управління школою. – 2006. – № 13(133). – травень. – С. 15-19.
  9. Паршикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі // Рідна школа. – 2002. – № 2. – С. 48-52.
  10. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2-12 класи. – К.: Шкільний світ, 2001.
  11. Савенков А.И. Маленький исследователь: коллективное творчество младших школьников. – Ярославль: Академия развития, 2004. – 128 с.
  12. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1983.
- Шаповал С. Дидактичні ігри. Вплив дидактичних ігор на пізнавальний інтерес молодших школярів // Початкове навчання та виховання. – 2006. – № 16(92). – червень.